

■■■ ÁRPÁD-KORI PÉNZEK A TOPOLYA
MELLETTI BAJSA HATÁRÁBAN ■

Bednarik István bajsai földműves tanyája mellett 1968-ban a földművelő munkaeszköz két ízben is középkori pénzeket (ezüst dénárokat) fordított ki a földből. Összesen 81 db-ot. Először a mélyebben hasító eke, másodszer a kapa hozta őket felszínre.

A lelet megmentése Borús Sándor bajsai magyartanárnak köszönhető, aki az iskolában *parázó* (régii pénzek célba dobálásával játszó) gyerekeknél figyelt föl a furcsa, sarkos ollózású, jobbára szabálytalan alakú és nagyságú lapocskákra. Sejtve, hogy nem közönséges pléhdarabokról van szó, összegyűjtötte őket, s régi pénzeket gyűjtögető ismerőseitől érdeklődött: miféle érmék lehetnek azok.

Így kerültek az érmék hozzám is, aki viszont pontos meghatározásukhoz Gedai Istvánnak, a Magyar Nemzeti Múzeum muzeológusának a szíves segítségét kértem. Tájékoztató útmutatása szerint sikerült is 64 db-ról pontosan megállapítanom veretőjét, s ezzel egy időben a veretés helyét és lehetséges idejét is. Az eredmény számszerű összegzése a következő:

FRIESACHI DÉNÁROK

Azokat a középkori ezüstpénzeket, amelyek a Salzburg érseke által a karintiai *Friesach* városában 1125 körül alapított pénzverdében, illetve a salzburgi érsekek más verdéiben akár a saját nevük, akár más kibocsátók, mint pl. a karintiai, a meráni hercegek, görzi grófok neve alatt verettek, sőt azokat is, amelyek az e korabeli aquileiai pátriárkák verdéiben készültek, nevezzük *friesachi dénároknak*. A friesachi dénár magyarországi beáramlása – köszönve a XII–XIII. századfordulóján gyors föllendülésnek induló magyarországi kereskedelemnek, amely már nem elégedhetett meg a XII. század silány minőségű és évi újraváltásra kötelezett hazai dénárral –, a XII. század végén kezdődött, és magyarországi forgalmuk 1241-ig, azaz a tatárulásig tartott. A Bajsán előkerült pénzek között van

- ♦ 3 db Adalbert friesachi érsek által veretett dénár az 1183–1200 közötti évekből,
- ♦ 41 db II. Eberhard salzburgi érsek által veretett dénár az 1200–1240 közötti évekből,
- ♦ 2 db IV. Berchtold meráni herceg által veretett dénár az 1188–1204 közötti évekből és
- ♦ 16 db Bernhard karintiai herceg által veretett dénár az 1202–1235 közötti évekből.

KÖLNI DÉNÁROK

A németországi Köln városának pénzverdejéből kikerült pénzek a *kölni dénárok*. Magyarország pénzforgalmában a XIII. század első felében játszottak szerepet, amikor a *friesachi dénárokkal* együtt, velük azonos értékben forogtak. A Bajsán találtak között mindössze 2 db I. Henrich kölni érsek által veretett dénár van az 1225–1238 közötti évekből.

ISMERETLEN VERETEK

A *szigtlák* (a pénzeken látható kis jelek) bizonytalan felismerése miatt

- ◆ 10 db eddig még kiderítetlen eredetű és
- ◆ 7 db (a sérülések miatt) meghatározhatatlan eredetű dénár is van.

A fenti részletezésből három dolog is világosan kitetszik:

Az egyik, hogy a bajsai lelet zöme (62 db, azaz 76,54%) *friesachi dénár*. És ez nem is meglepő, hisz – ahogyan már utaltam is rá – a XIII. század folyamán a *friesachi dénárok* fontos szerepet játszottak Magyarország gazdasági életében. Ugyanis a XII–XIII. század fordulója óta az egyre inkább nyugati (itáliai, karintiai) irányultságú kereskedelem, az egyre inkább erősödő magyarországi pénzforgalom már nem elégedhetett meg a Kálmán király óta egyre inkább silányuló, zsugorodó, majd a XIII. század folyamán a kötelező évi beváltással tervszerűen rontott magyar pénzzel. Jó és állandó értékű pénzre volt szüksége, és ezen igényét találta meg a *friesachi dénárban*. E kitűnő minőségű pénz Magyarország felé is gyorsan terjedt, de a nagy beáramlás csak II. Andrásnak (Endrének) Gertrúd merániai hercegnővel, andechsi IV. Berchtold meráni herceg leányával kötött házassága után indult meg.

A másik, hogy a lelet eredete – a verettetők működési idejét (1183–1240) figyelembe véve – a XIII. század első felére tehető.

A harmadik, hogy a lelet elrejtési ideje szinte teljes bizonyossággal 1241-re tehető. Ez azért fontos, mert a megtelepült honfoglalók területi elhelyezkedése a tatárjárásig lényegesen nem változott. A XIII. század első felére jellemző megállapításokat tehát némi fenntartással vonatkoztathatjuk az előző két évszázadra is. Ebből pedig

mi következnek? Hogy a Topolya melletti Bajsa minden bizonnyal már az Árpád-korban is település volt. Talán egyik állomáshelye is a délvidéken vezető káliz útnak, amely a Duna–Tisza közén folytatása volt annak a marosi útnak, amelyen Erdélyből az ország középső részeibe, esetleg Bácscon keresztül az eszéki piacra szállították a sót.

